

1969
315

АРХИВ

Мелмур Елчин

✱ СӨЗЛӘР
НӘҒМӘЛӘР
НАҒЫЛЛАР
ЛАЛЛАЛАР

КӘНЧЛИК

33071

„сөзләр“
китабындан

КӨЗЛӨР

— Билирсэнми көз нәдир?
Бу балача сөз нәдир?
Һә, күлүрсән...
Билирсэн,—демәк.
Де көрәк!
— Адам көзү,
Һејван көзү,
Гуш көзү.
Бахмаг үчүн,
Көрмәк үчүн
Дүзәлдибләр бу сөзү.
— Сонра бәс?
— Билмирәм.
— Сәһәрин дә көзү вар,
Күнәшлә бир ачылар.

Көзлүлэрэ көстэрэр
 Һәр шеји.
 Булағын да,
 Гујунун да көзү вар,
 Тутулса о, гурујар,
 Тамам кәсиләр сују,
 Олар—кор гују.
 Јәгин ки, сән
 Көрмүсән
 Тәк көзлү, ики көзлү,
 Чох көзлү пәнчәрэләр.
 Һәр көзүндән көрүнәр
 Бизим дағлар, дәрэләр.
 Шкафын да,
 Столун да,
 Мәнзилин дә көзү вар.
 Кимин белә сөзү вар?

ДИЗ-ДИЗЛИК

— Үшүјүрүк,
 Утанырыг
 Икимиз—ики диз.
 — Бир иш вармы
 Бурда бизлик?
 — Тез кејдилин
 Бизә дизлик!

ИКИ ТОП

биринчи топ

Командирин әмри кәлди,
 Атылды топ.
 Јер титрәди, көј титрәди:
 — Курр, курр!!!

икинчи топ

Тор үстүндән атылды топ,
 Тутулду топ.
 — Нә дурмусан, нә дурмусан?!
 Вурр, вурр!!!

САЧ-САЧАГ

Гыврым сачыны
Дарады Нәркиз.
Өз сачы кими
Гарады Нәркиз.

Сорушдум ондан
„Сачаг“ сөзүнү.
Балача Нәркиз
Дөјдү көзүнү.

Нәнә шалыны
Верди Нәркизә:
—Сачағы бурда
Сән көстәр бизә.

Сача охшады
Шалын сачағы.
Белә өјрәтди
Нәнә ушағы.

ГУШГОВАН

Башында вар
Папағы—
Ири газан
Гапағы.
Әјиндә
Көһнә пенчәк.
Әлиндә
Җыртгы әлчәк.
Гаргалары,
Сәрчәләри

Горхудур,
Дәстәләри,
Тәкчәләри
Горхудур.
Сәһәр-ахшам
Ојагдыр
Гушгован.
Чох да ки,
Тәкајагдыр
Гушгован.

КЕЧИМ

Кечим, ај кечим,
Сүд вер—
бир ичим,
бир гуртум,
бир удум.
Вер ичим!

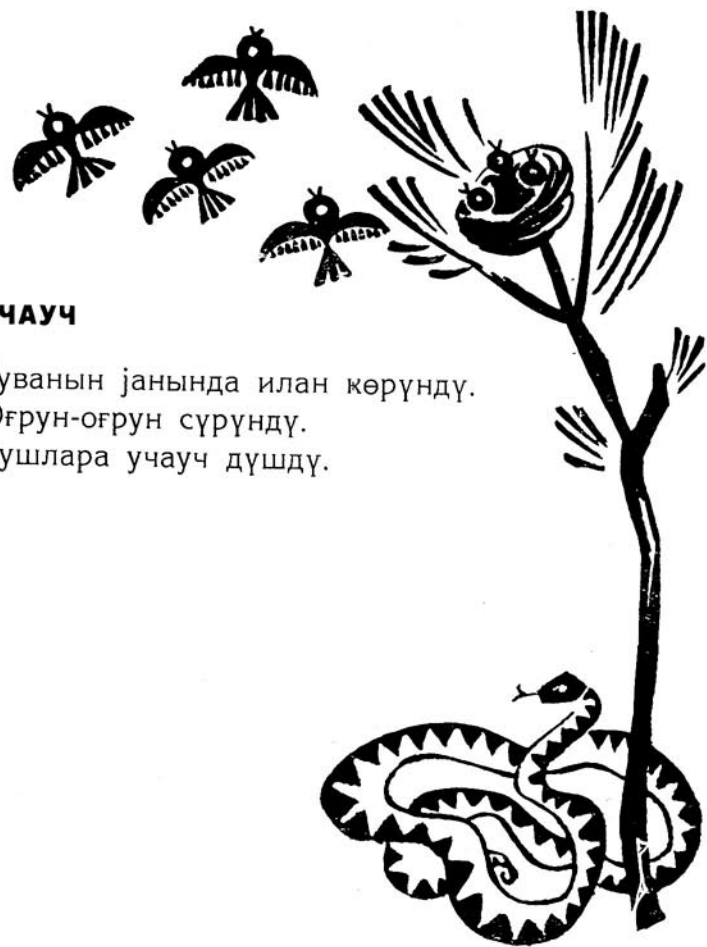
ГАЧАГАЧ

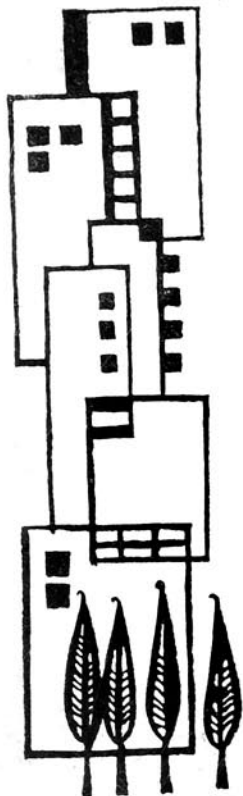
Илхыја чанавар кэлди.
Атлар һүркүшдү.
Гачагач дүшдү.

УЧАУЧ

Јуванын јанында илан көрүндү.
Оғрун-оғрун сүрүндү.
Гушлара учауч дүшдү.

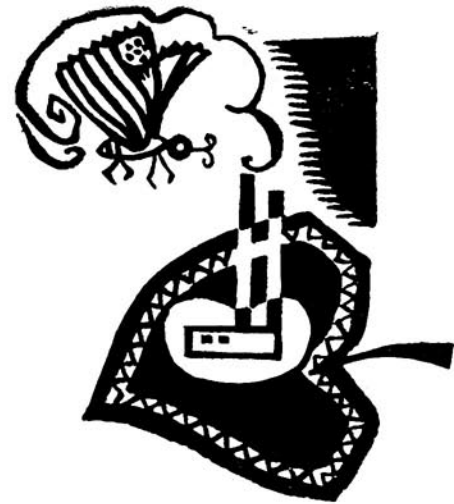
көчөкөч

Гоншулугда
Тэээ бир ев тикдилэр.
Көһнәсини сөкдүләр,
Көчөкөч дүшдү.

тапмачалар
жанылтмачлар

БАП-БАЛАЧА ФАБРИК

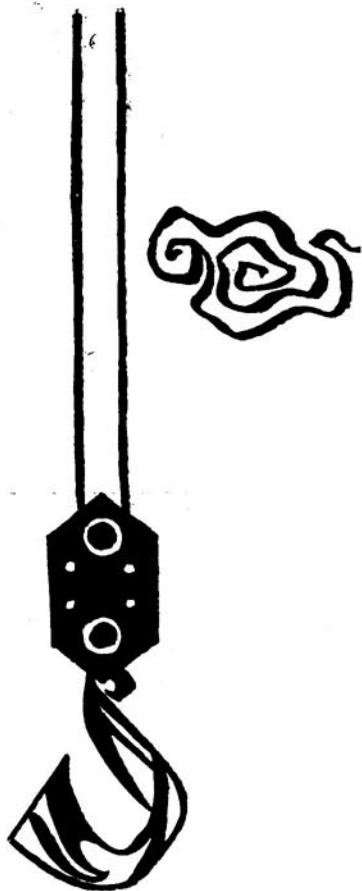
Гәрибәдир, гәрибәдир
Һеч белә дә фабрик олар?
Нә дивары, нә дамы вар,
Нә машыны, адамы вар!
Балачадыр, бап-балача;
Јохдур гапы, јохдур бача.
Јејир тез-тез тут јарпағы
Севир ипәк сарымағы!

(Ипәк гурду)

Филдэн бөжүк

Нечэ фили
Хортомуна ала билэр.
Мүркүлэсэ—
Жөдөн јерэ сала билэр.
Ағыллыдыр,
Көмөк едир
Бәнналара.
Боју чатыр
Уча-уча биналара.
Чох ишлэкдир
Филләр тәки.
Јүкләјирсән
Билмир чәки,
Галдырыр тез
Филдән бөжүк
Пәһләвандыр,
Нә инсандыр,
Нә һејвандыр!

(Галдырычы кран)

53071

Үзәр суда,
Батар суда,
Кәзәр суда,
Јатар суда.
Ганадлары,
Голлары вар.
Хәрчләнмәјән
Пуллары вар.

(Балыг)

Ј А Н Ы Л Т М А Ч Л А Р

ГАЗ-ГЫЗ

Гыз газы газа тутду,
Газы гыз үтдү

КҮКҮ

Ики бүкү күкү једим,
Једим ики бүкү күкү.

КӨМӘКЧИЛАР

БАЛТА

Дәјир ағача

Балта:

Тапп! Тапп! Тапп!

Әјир ағачы

Балта:

Та-аа-рапп!

МИШАР

Тапдым
Уста Јашары.
Алды элэ
Мишары.
Эмр еләди
Јүздишэ.
Дишлэр
Башлады ишэ.
Ағачдан
Кәпәк ахды,
Елә бил
Ипәк ахды.
Мишар
Көрдү ишини,
Сонра
Силди дишини.
Ағач
Дөндү тахтаја.
Јығылды
Таја-таја.

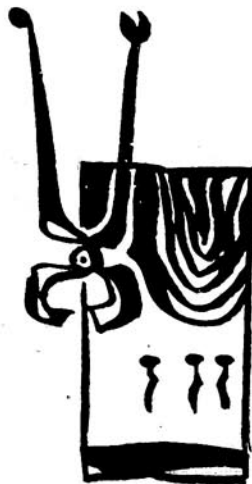
РӘНДӘ

Тахтаја бах:
Кәлә-көтүр.
Тез рәндәни
Элә көтүр.
Тахта күсмәсин,
Тумарла ону,
Һамарла ону—
Ағарсын үзү,
Гуртарсын сөзү!

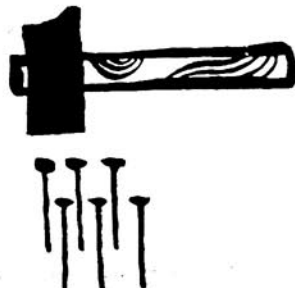
КӘЛБӘТИН

Нә чәтиндир,
Нә чәтиндир,
Нә чәтин!..
Мисмар чыхмыр,
Бәрк јапышыб
Тахтадан.
Һарда галды,
Нијә кәлмир
Кәлбәтин?!

ЧӘКИЧ

Дајанмады динч
Дәмирбаш чәкич.
Ағыр башыны
Мисмара вурду:
Туг, туг, туг!
Дәмир мисмары
Дивара вурду:
Туг, туг, туг!
Дајан, дәмирбаш!
Кәнара чәкил,
Асылсын шәкил!

мәнкәнә

Араланды
Габаг чәнә,
Дал чәнә.
Ажырды тез
Бош ағзыны
Мәнкәнә.
Тутуб сыхды,
Сыхды, сых-ды
Дәмири.
Инди ону
Чәкич дөжүр,
Жијә сүртүр,
Жәмирир.

телефон
зәнкләри

ДОВШАНЫН ЗЭНКИ

—Кимдир данышан?
Кә-ләм?
Истәжирәм сизә кәләм.

ЗЭНК ЕЛӘДИ АЈЫ:

—Салам, дајы!
Тез кәл бизә.
Сахламышам
Бал пајы.
Һә... һә...
Мешәдән
Кәтирмишәм!..
Ағачдан көтүрмүшәм.
Арылар?
Јох, хәбәр тутмадылар!
...Гојма!... Да-ај.
Ва-ај!.. А-ај!..

ГОЛУНУН ЗЭНКИ

—Кечи бачы! Салам! Мэ-эн!
Танымадын сәсим-дә-эн?
Билирсэн, ај гыз, нә вар?!
Бизә кәлди Чанавар.
Јаман јалварды јазыг.
Мәни гонаг чағырды.
Һеч билмирәм нә едим,
Кедим, кетмәјим,
кедим?..

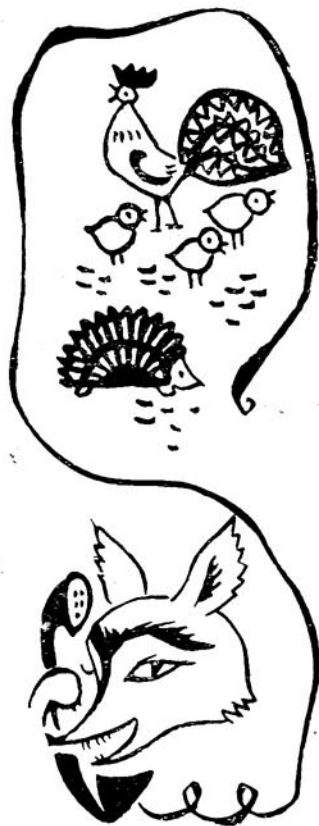
ДЭВӘ

Зәнк еләди евә:
—Чағырын довшаны,
Дејин кедиб кәтирсин
Филдән јекә газаны.
Су гыздырсын,
Кәлирәм.
Чимдирсин мәни.
Довшан сөһбәти ешитди
Дәвәкилдән
О кедән кетди.
Һеч тапан олмады.

ТҮЛКҮ ХАНЫМ

Зәнк еләди Чаггала:
—Ганым гарадыр, хала!
Ојнајырдым меһрибанча
Тојугларла, хорузларла.
Кирпи кәлиб чыхды ора
Көз вуруб мәнә,
Саташды јенә,
Деди:—Нә һиләкәрсән,
Ај шөләгујруг!
Ордакы хоруз-тојуг
Гаггылдашыб күлүшдү,
Пәрт олду бачын гызы,
Јаманча хала дүшдү.

ПИШИЖИН ЗЭНКИ

—Ятдынмы, Сичан бала?
 Жо-о?
 Чалыммы сэнэ лажла?
 Жо-о?
 Ми-жо!

ЗЭНК ЕЛЭДИ ХОРУЗ:

—Тез хэбэр верин,
 Билсин бүтүн һејванлар—
 Жорулуб Хоруз.
 Даһа банламајачаг,
 Сәһәр ачылмајачаг.
 Онсуз!
 Дејин, тез дејин,
 Сәһәрин
 Дәрдинә галсынлар.
 Башларына
 Чарә гылсынлар.

карандашлар

Мэн
Једди карандашын,
Једди бачы-гардашын
Нэгмәсини ешитдим
Бу сәһәр.
Белә иди нәгмәләр:

**ГАРА КАРАНДАШЫН
НӘГМӘСИ**

Јахшы бахын,
Гара гушам,
Гарангушам мән.
Африкалы
Зәнчијәм,
Гараларын

Рәнкијәм.
Гара көзәм,
Гара гашам,
Гара јазан
Гара дашам,
Карандашам
Мән.

АҒ КАРАНДАШЫН НӘГМӘСИ

Көрән дејир
Мән ағ рәнкәм,
Чох гәшәнкәм,
Ағ булудам,
Ағ гушам.
Дағлара
Гар олмушам.
Ағ сачлы
Гочајам мән.
Рәнкләрдә
Учајам мән.
Евләр тикән
Ағ дашам.
Гара рәнкә
Гардашам.

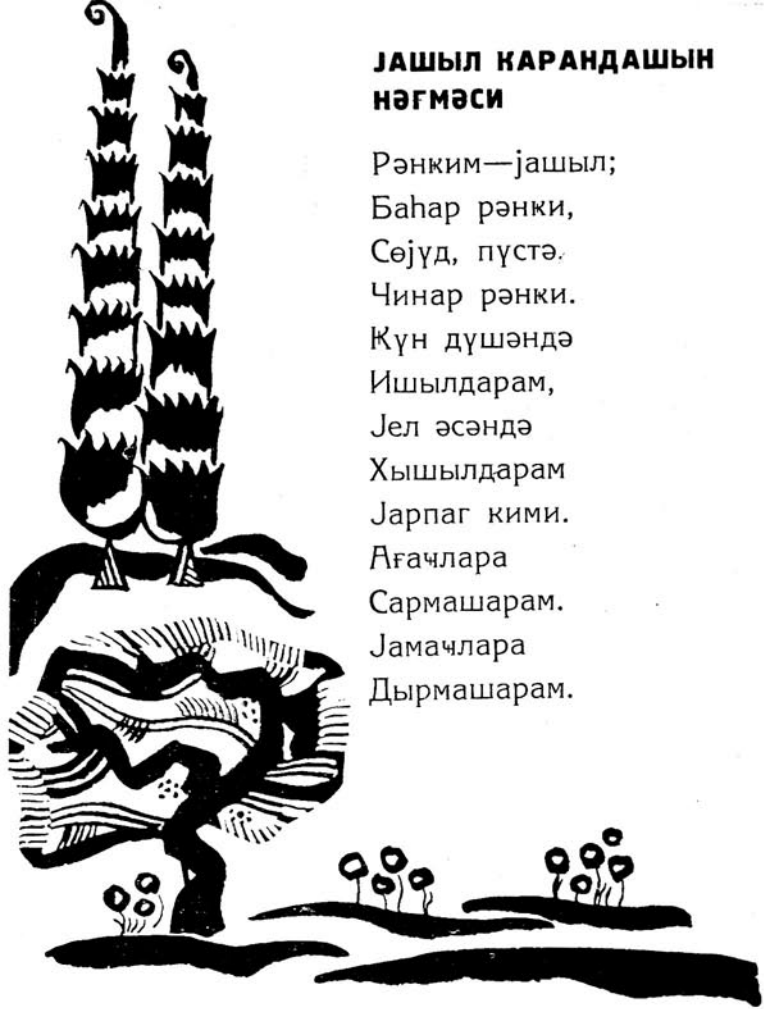
САРЫ КАРАНДАШЫН НӘГМӘСИ

Рәнким—сары,
Рәнким—буғда,
Рәнким—дары,
Чох гызларын,
Оғланларын
Сачлары.
Алыб мәнән
Өз рәнkini—
Сапсары
Күнәш, улдуз
Өвладлары,
Дағларын чох
Чичәкләри,
Күнәбахан
Ләчәкләри.

ЈАШЫЛ КАРАНДАШЫН НӘГМӘСИ

Рәнким—јашыл;
Баһар рәнки,
Сөјүд, пүстә.
Чинар рәнки.
Күн дүшәндә
Ишылдарам,
Јел әсәндә
Хышылдарам
Јарпаг кими.
Ағачлара
Сармашарам.
Јамачлара
Дырмашарам.

ГЫРМЫЗЫ КАРАНДАШЫН НӘГМӘСИ

Демәјин ки,
Мызмызыјам,
Мызмызыјам.
Мән дағларын
Күл гызыјам,
Күл гызыјам,
Тәзә ачмыш лаләсијәм,
Гызылкүләм,
Гырмызыјам,
Гырмызыјам.

ГӘҮВӘЈИ КАРАНДАШЫН НӘГМӘСИ

Гәһвәјидир
Дәрим мәним.
Гәһвәјидир
Јерим мәним.
Мән палыдын
Гозасыјам.
Сән рәнкими
Дүз јазмасан
Позасыјам;
Өз рәнкими,
Дүз рәнкими
Јазасыјам.
Јол вермәсән
Өкәр сәһвә—
Ичәчәјик
Бизим евдә
Ширин гәһвә.

КӨЈ КАРАНДАШЫН НӘГМӘСИ

Мән вермишәм
Өз рәнкими
Көјләрә,
Үмманлара,
Дәнизләрә,
Көлләрә.
Мәним рәнким
Көј Хәзәрин
үзүндә.
Бир дә бизим
Камаләнин
көзүндә.

НАҒЫЛЛАР,
МӘНЗУМӘЛӘР

ГАРГАНЫН МЭКТЭБИНДЭ

Бир күн жыгыб
гушлары,
Аз-чох охумушлары,
Дил өжрэдирди Гарға.
Кэлмишди
Дәрс алмаға
Билдирчинләр,
Сәрчэләр,
Ханымчалар,
Әрчэләр.

Гарға
Дәрсә башлады.
Јаман башлады.
Сәрчәјә
Димдик вурду,
Белә бујурду:
—Гарр, гарр елә,
Гарр елә!
—Чик, чик.
—Јох, гарр елә!
—Гғачик,
Гғачик-чирик!
Чик-чирик!
Гарғанын
Һирси тутду.
Јенә дә вурду димдик,
Итәләди Сәрчәни:
—Говун бу јетимчәни!
Гарғанын мәктәбиндән
Тез говдулар Сәрчәни.
—Көндәрин
Билдирчини!

Билдирчин кәлди.
Баш әјди.
Димдији јерә дәјди.
—Сән, гарр елә,
Гарр, гарр елә!

Билдирчинин нәғмәси
Јајылды һәр тәрәфә.
Нәғмәсини охуду гуш
Үч дәфә:
—Бып-былыт,
Бып-былыт,
Бып-былыт.
—Јох, олмады!
Сән
Тәзәдән
Гарр, гарр елә!
Ағзыны ач,
Баах, белә!
Баах, белә!
—Бып-былыт,
Бып-бы...

Димдикләди
Билдирчини
Ачыглы Гарға.
Ону да говду
Өз мәктәбиндән.
Чағырды габаға
Туту гушуну:
—Гарр елә, көрүм,
Гарр елә!

Туту гушу
Димдијини шаггылдатды,
Ајағыны таппылдатды,
Јумду, ачды,
Ачды, јумду көзләрини,
Тәкрар етди
Гарғанын сөзләрини:
—Гарр елә, көрүм,
Гарр елә!

Бу сөzlәр
Гарғанын көлди хошуна.
Тәшәккүр еләди
Туту гушуна.

Үз тутду бүлбүлләрә:
—Охумајын бош јерә,
Билирәм ки,
Бир балача сәсиниз варр,
Әкәр варса һүнәриниз,
Онда дејин:
Гарр, гарр!
—Чик-ки-чиви,
Чиви-чик-ки,
Чик-ки-чиви,
Чиви-чик-ки.

Пырр еләјиб
Учду гушлар,
Балача гушлар.
Көрпәликдән
Нәғмәсини
Бүлбүл кими
охумушлар.

Ики гара долаша
Далаша-далаша
Кәлдиләр
Дәрс алмаға
Гарғадан.

—Кәлмишик,
Аға,
Гар-ға!

—Хош кәлмисиниз,
Сиз а бала гарғаларр,
гарр, гарр!
Кәрәк галмасын,
Дала гарғаларр,
Гарр, гарр!

Долашалар күсдүләр:
—Јох, биз гарға дејилик,
Долашајыг, долаша!
Һеч „сағ ол“ да демәдиләр
Гарғаја.
Кетдиләр аша-аша.

Мәктәбдә
Гарға галды,
Бир дә туту гушлары;
Онларын бир-бириндән
Кәлирди чох хошлары.

ГАРГА НИЈӘ ГАРР ЕЛӘЈИР?

Гарға бахды
Габағында дајанмыш
Гушлара—
Сәрчәләрә,
Бүлбүлләрә,
Гарангушлара.
Бахды, бахды,
Күлүмсәди,
Гырылдады,
Өз-өзүнә
Гарылдады:
—Мән һара,
Бунлар һара?
Гушлара бах,
Гушлара.

Һамы ачыб ағзыны
Она бахырды.
Гушларын көзләриндән
Һөрмәт,
Мәһәббәт,
Диггәт јағырды.
Гарға кәлди һәвәсә
Башлады дәрсә:
—Дүнән сәһәр,
Дүнән сәһәр
Балыг чөлдә кәзирди,
Әлиндә көј чамадан,
Ичиндә фил баласы.

Чиккилдәди сәрчәләр
Јавашдан:
—Вај, вај!
Јалан данышыр,
Јалан, јалан!
Биз билирик,
Чик-чирик!

Гарға дејирди:
—Дүнән ахшам,
Дүнән ахшам
Түлкү шири јејирди.
Мәни көрчәк
Горхду түлкү,
Учуб гонду будаға.
Башлады чығырмаға.

—Ға, ға, ға!
Бүлбүлләр дилләндиләр:
—Нә данышыр ғағамыз,
Бизим гоча гарғамыз?!
Бүтүн гушлар күлүшдү,
Ағачдан төкүлүшдү.
Гарға да гонду јерә.
Көзләри кирдәләнди,
бәрәлди:

—Гарр, гарр,
Јахын кәлин, јахын.
Јарамазлар!
Мәнә јахшы бахын,
Гарр, гарр!
Говарам сизи,
Ағылсыз гушлар!
Сахламарам
Мәктәбдә һеч биринизи.
Сиз күлүрсүнүз,
Амма мән
Данышырам сизә
Тарихдән:
—Түлкү ширин башыны
кәмирди.
Учуб гонду будаға.
Јалварды мәнә:—Ға, ға!
Апар мәни узаға!

Дүшдү һај-күј,
Гушлардан бири
чығырды:
—Тез јумсун ағзыны
Јаланчы аға!..
Сәсини кәсди гарға.
Туту гушу әкилди,
Галан гушлар
Төкүлдү
Гарғанын үстүнә:
Димдиклә һа димдиклә!
Чимдиклә һа чимдиклә!
Гарға истәди гача,
Гарға истәди уча.
Бачармады.

Чығырдыгча „гарр, гарр“.

Јаланчыны
Дөјдүләр о ки вар!
О замандан
Тәк кәзир
Јаланчы гарға.
Ады чыхыб јадындан,
Бу сәс галыб
адындан:
—Гарр, гарр!

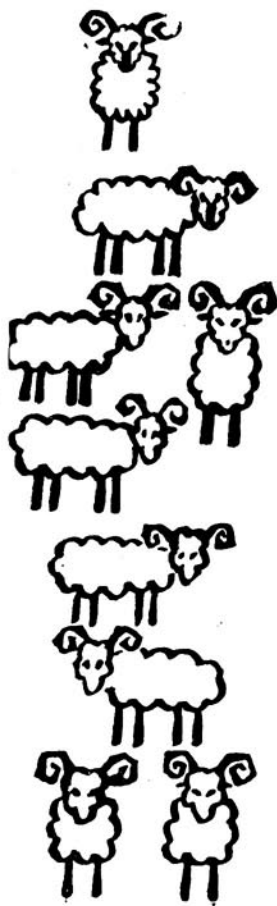
ҮЧ ГАРДАШ, БИР БАЧЫ

1. ҮСТӘКӘЛ

Бу оғланын
Чох гәрибә ады вар:
—Үстәкәл!
Нәји көрсә,
Кими көрсә,
Әл еләјир,
Дејир: кәл!
Суал верир,
Мисал верир
Ушаглара
Үстәкәл.
Сај кәтирир,
Пај кәтирир
Гочаглара
Үстәкәл.
Ким мисалы
Дүз һәлл етсә,
Фәрги јохдур
Ахшам етсә,
Күндүз етсә,—
Үстәкәлә
Дост олур.
Ишләри дә
Раст олур.

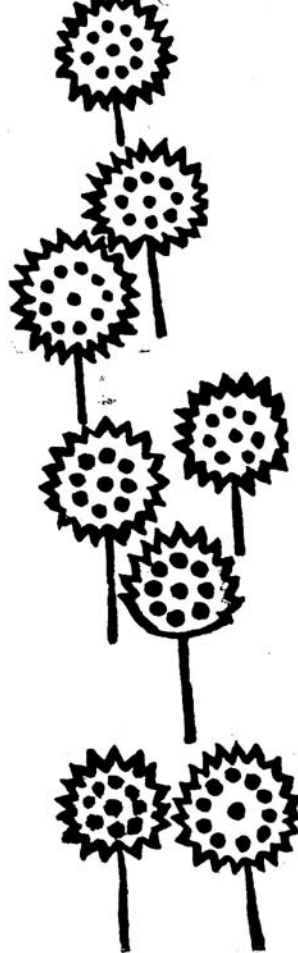
Үстәкәл чобан олду.
 Сүрүсүнү -
 Дағ дөшүнә апарды.
 Гузулары
 Көј чәмәндә отарды.
 Чох кечмәди,
 Дағылышды гузулар.
 Нечәси саға гачды,
 Нечәси даға гачды,
 Нечәси сола кетди.
 Нечәси јола кетди.
 Үстәкәлин
 Гузулара
 Ачығы тутду.
 Чағырды, —
 Кәлмәдиләр.
 Бағырды, —
 Кәлмәдиләр.
 Кәмәриндән
 Чыхарды түтәјини,
 Сүзүб дағ этәјини
 Чалды
 „Чобан бајатысы“.
 Гузулар
 Бир јерә јығышды:
 Үчү сағдан кәлди,
 Беши дағдан кәлди,
 Дөрдү солдан,

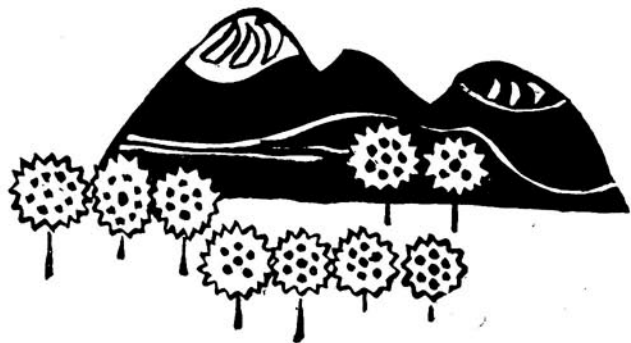
Бири јолдан
 гајытды.

Үстәкәл
 Гузулары
 Сајмаға башлады.
 Кәлин,
 Бир јердә сајаг.

Үстәкәл
 Бағбан олду.
 Ағачсыз торпаға,
 Јарпагсыз будаға
 Јазығы кәлди.
 Јувалар дүзәлтди
 торпагда
 Ағачлар үчүн.
 Ишләди нечә күн,
 Нечә ај, нечә ил.
 Ағачлар дүзүлдү
 Чәркә-чәркә,
 Сыра-сыра.
 Дәчәл гузулар кими
 Гачмадылар
 Ора-бура.
 Инди кәлин,
 Бағбанын
 Сајаг ағачларыны,
 Үстә кәләк,

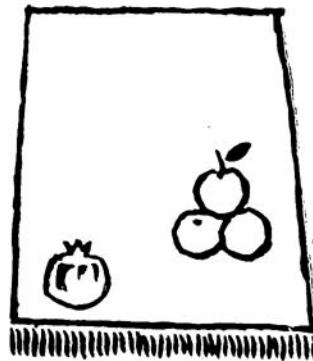

Топлајаг
Үстәкәлин варыны:
Бу үч,
Бу дөрд,
Бу да беш...
Үстәкәлин бағына
Гонаг кәлин
          јајда сиз!
Жөрүн нечә ағач вар
Чашмајын һа...
          сајда сиз!

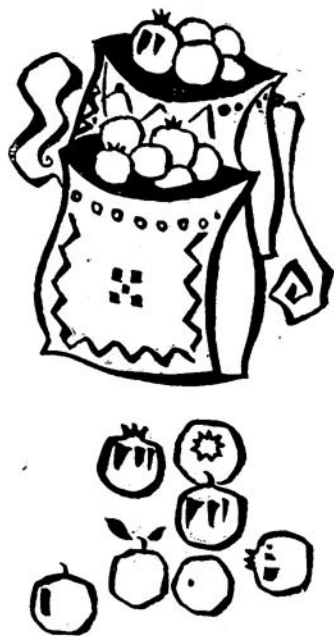

2. ЧЫХЫЧЫ

Башында гыҗачы вар,
Элиндә саҗачы вар.
Јанындадыр хурчуну,
Кәлиб алсын борчуну.
Он алмадан чыхар беш,—
          галар беш.
Он дөрд нардан чыхар он,—
          галар дөрд.
—Ај Чыхычы, ај Чыхычы,
Дәфтәрини бурда өрт.
О, өртмәди дәфтәрини,
Деди:—Кәлсин
Һесаб билән ушаглар.
Онлара суалым вар.
Нәркиз ирәли кәлди.
—Ај Нәркиз,
Хурчунумда
Беш алма вар.
Икисини сәнә версәм—
Нечәси галар?

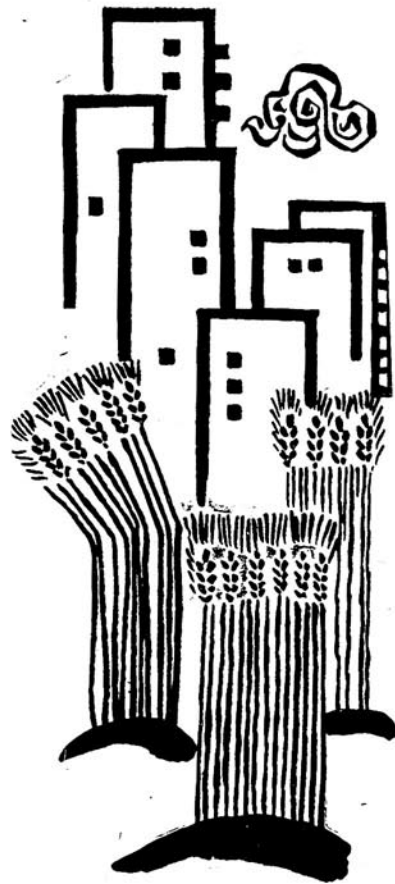

—Бешдән
 Икени чыхсам...
 Галар үч! Галар үч!
 —Сағ ол, Нәркиз,
 Алмалары
 Вердим сәнә.
 Нөвбә чатды Елшәнә.
 —Хурчунумда
 Он нар галыб.
 Пәј алмамыш
 Сән галмысан,
 Күлнар галыб.
 Көтүр, көтүр
 Үчү сәнин,
 Үчү онун.
 Тез де, Елшән,
 Нар галдымы
 Ичиндә бу хурчунун?
 Ишә салды бармаглары,
 һесаблады Елшән нары.
 —Ондан үчү чыхырам,
     галыр једди.
     галыр једди.
 Једдидән дә үчү кетди,
     үчү кетди,
 Галды дөрдү.
 Хурчундакы дөрд нары
 Елшән өзү дә көрдү.

3. ВУРУЧУ

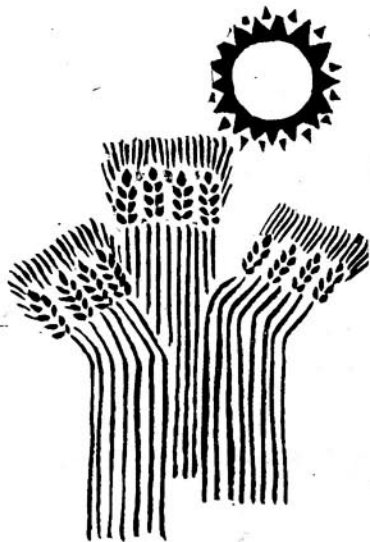
— Бәс бу чаван
 Кимдир белә?
 — Вуручудур, Вуручу!
 Балтасы вар,
 Чәкичи вар,
 Гуручудур, гуручу.
 О, бир илдә
 Үч ев тикир.
 Ики илдә,
 Үч илдә бәс?
 һесаблајын.
 Тапса һәр кәс
 Десин мәнә.
 Тапмадыныз?
 Онда бахын
 Бу тәрәфә,
 Јахшы бахын:
 Үч чохалды ики дәфә,
 Үч чохалды үч дәфә...

Зәһмәт чәкир,
 Тахыл әкир
 Вуручу.
 Тарла боју
 Салыр ләпир,
 Буғда сәпир
 Вуручу.

Дэнлэр жердә
 Јатыр, шишир,
 Бир күн онлар
 Јери дешир.
 Баш галдырыр,
 Көј от олур,
 Күлләнир,
 Сүнбүлләнир.
 Инди бир дән
 Галхыб жердән
 Сүнбүл олуб.
 Нәр сүнбүлдә
 Јува гуруб
 Азы, азы ијирми дән.
 Чәтин олар
 һесабламаг
 Буну бирдән.
 Ахы, јерә
 Бир дән дејил,
 Ики дејил,
 Он-он
 Јүз-јүз
 Дән сәпилир...
 Ај ушаглар,
 Тез бөјүјүн,
 Тахыл бичин,
 Тахыл дөјүн,

Өлкәмизин
 Нәр јеринә
 Јајын
 Гызыл буғдамызы!
 Јахшы-јахшы
 һесаблајын,
 Сајын
 Гызыл буғдамызы!

4. БӨЛҮЧҮ

Бығларыны
 ешә-ешә
 Кәлиб чыхды Бөлүчү.
 Вар әлиндә топпузу,
 Бир чибиндә бычағы,
 Бир чибиндә үлкүчү.
 Бығ алтындан
 күлүр, күлүр,
 Сәһәр ахшам
 кәсир, бөлүр.
 Чәтинә дүшән олса,
 Бөлкүдән күсән олса,
 Кәрәк десин Бөлүчүјә.
 — Нә вар, Күлүш?
 Нијә белә ачыглысан,
 Додағындан гачыб күлүш?
 Нијә Севинч
 Тәрс-тәрс бахыр
 Сәнә сары?
 — Көрүрсәнми,
 Ај Бөлүчү,
 Бу үч нары?
 Нәнәм верди икимизә.
 Биз билмирик нечә бөләк?
 Сән де бизә.
 — Бу—Күлүшүн,
 Бу—Севинчин.

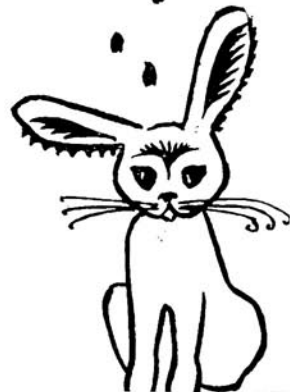
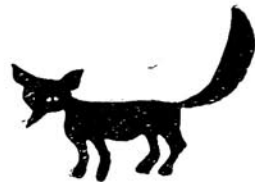
Бах, буну да...
— Јох, јох, бөлмә!
Үчүнчү нар—
Нәнәмизин!
Кичик гызлар
Гојмадылар Бөлүчүнү
Ишә сала бычагыны,
үлкүчүнү
О үчүнчү ширин нары
Бөлә јары.

Сәһәр-ахшам Бөлүчү
Бығларыны ешә-ешә,
Бөлүр бешә
отузу,
Бөлүр үчә доггузу.
Бөлүнмәјән рәгәм көрсә,
Салыр ишә топпузу,
Бычағы,
Ја үлкүчү.

ДОВШАН, ТҮЛКҮ, ЧАНАВАР

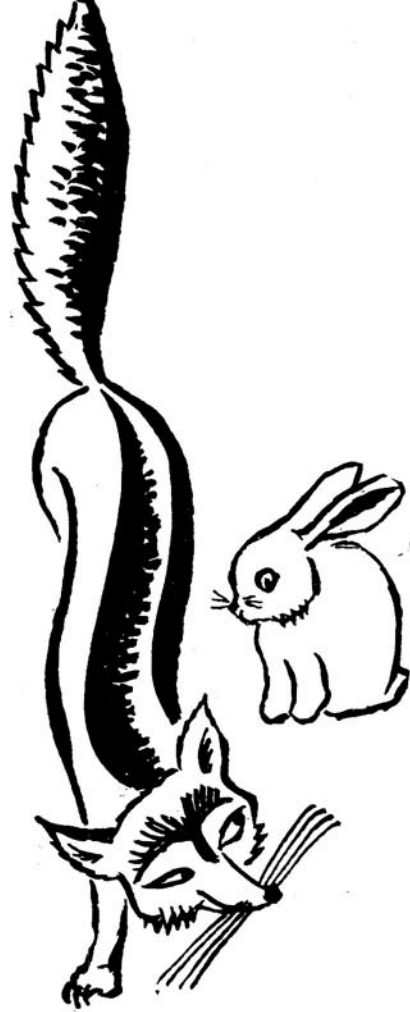
Кол далындан
Гачды Довшан,
Тәрпәнди јовшан...
Чыхды јола,
Бахды сола:
— Кәлән ким ола?
Көрән нә вар,
Өлә-өлә
Түлкү ләлә
Јүјүрүр белә?
— Кәлдим сәнә
Верим хәбәр,
Шад хәбәр.
Мешәдәјдим
Бу сәһәр.
Чанавар деди ки,
Гонаг кедирәм
Бизим Довшана.
Хәбәр апарын
Бириниз она.
Мән дә
Хәбәр кәтирдим.
А Довшан,
Көзүн ајдын!
Даһа нә дәрдин?!
Әввәл севинди Довшан,

Күлүмсәди көзлэри...
Бирдән
Дүшдү горхуја,
Титрәмәјә башлады
Дизлэри.
— Түлкү ләлә,
Гојма кәлсин
Амандыр!
Көрүрсәнми
Һалым јамандыр?!
Чанавар мәни
Чохдан ахтарыр.
Мәни... тутмаг...
Мә-ни...
Је-мәк... истәјир.
— Довшан гардаш,
Төкмә ган-јаш.
Сәнә гонаг кәлир
Чанавар.
Јәгин бир сөзү вар,
Демәк истәјир.
Буну да сән
Кәрәк јахшы биләсэн,
Түлкү ләлә
Һеч кәсдән
Горхан дејил.
Балача Довшан дејил!
Көрүрсән ки,

Өлмәмишәм
Һәлә варам!
Чанаварын габағында
Мән өзүм дә
Чанаварам!
Довшан
Јола бахды
Әсә-әсә:
— Түлкү ләлә,
Гој гачым,
Мән демәрәм,
Сән дә демә!
Һеч кәсә!
Гој гачым...
— Нә горхагсан,
Нә ахмагсан,
А Довшан!
Көр сәнә ким
Гонаг кәлир!
Мешәмизин саһиби—
Чанавар аға.
Габағына
Чыхасан кәрәк,
Әлләрини
Сыхасан кәрәк!
Довшан јенә
Јола бахды.
Кәһ саға,

Кәһ сола бахды,
Гачмаг истәди.
Түлкү ләлә
Тутду дилә
Довшаны:
— Ахы, сән дә
Бир икидсән!
Нә дејәрләр
Гачыб кетсән?
Һамы сәни
Гојар лаға...
Горхма Довшан,
Кәлир аға...
Чанавар!
Мөһкәм дајан!
Кә-лир, кә-лир.
Чых габаға!
— Горхурам ахы,
Түлкү ләлә.
Чанавар аға
Кәлә-кәлә
Мәнә бахыр!
Түлкү чыхды ирәли,
Үрәјинин үстүндә
Сағ әли,
Баш әјди:
—Аға Чанавар!
Мән Түлкүнүн,

Бу Довшанын
Сәнә чохла
Саламы вар!
— Салам, са-лам!
Түлкү ләлә,
О достун
Довшан будур?
— Бәли, бәли!
— Сағ ол, Түлкү,
Дедикләрин доғрудур!..
Ај аман,
Нә јаман
Утанчагдыр
Бу Довшан!
Һеч галдырмыр
Башыны.

Түлкү үрәкләнди.
Бир аз ирәли кәлди,
Чанаварын габағында
Чәмбәлди,
Довшаны көстәрди.
Чанавара көз вурду:
— Сән кәлмәмиш
Дејирди ки, бу-Довшан,
Олум ағама гурбан!
Дејирди ки,
О, нә десә
Еләрәм:

О, гәл деса,
Галарам,
О, өл деса,
Өләрәм!
— Сағ ол, Довшаң,
Нә гочагсан!
Афәрин!
Индән белә
Дост олуруг,
Көзүм үстә
Вар јерин!
Кәл јахын,
Көрүм сәни,
Көзләринә
Мән бахым!

Үшүјүрдү
Јазыг Довшан
Горхудан.
— Түкү јумшаг
Довшандыр бу.
— Аға,
Гочаг Довшандыр бу!

Ағзы гара
Чанавара
Бахдыгча Довшан —
Утанырды
Јол көзләјән

Балаларындан.
— Амма, Довшан,
Өз арамыздыр,
Гулагларың
Узундур чох!
Хошума кәлмир!
Јох, јох!
Ејиб еләмәз!
Һеч кәс билмир,
Көдәлдәрәм!..

Бирдән
Чанаварын

Көзләри бәрәлди.
Довшана
Лап јахын кәлди:
— Дајан! Дајан!
Дүнән кечә
Сичаны, сән
Көндәрмишдин
Яныма?
— Шу-шу-шу-шу...
— Сән кирмишдин
Дүнән кечә
Бостаныма?
— Шу-шу-шу-шу...
— Чәкилмә керил!
Jeјәчәјәм
Инди сәни
Дири-дири!
— Je, аға, je,
Jемәлидир
Бу Довшан!
Нә десән, де,
Демәлидир
Бу Довшан!
Түлкү ләлә
Доланды

Чанаварын башына,
Бахды, ләззәтлә бахды
Jeјилән гардашына.
Гујруғуну булады.
Ағзынын сују ахды,
Додағыны јалады.

БИЛЛУРӘНИН НАҒЫЛЫ

Гочаг гыздыр,
Көјчәк гыздыр
Бизим Биллурә.
Тамам дејил
Алты јашы.
Чох шејләрдән
Чыхыр башы.
Шириндилдир,
Ағыллыдыр,
Сөһбәтлидир,
Нағыллыдыр.

Дүнән сәһәр
Чох гәрибә
Бир иш олуб
Бизим евдә.
Балача Биллурәнин
Әлләри динч дурмајыб,
Әлләри динч дурмајыб,
Гарышдырыб аләми.
Амма өзү дејир ки,
Әлләрини
Һеч бир шејә вурмајыб,
Һеч бир шејә вурмајыб.
Гулаг асын, дејим сизә
Бизим евдә нә олуб?

Мән бир гуту кәтирмишәм.
 Биллурәҗә вермишәм.
 Көҗ гутудур—мүчрүдүр,
 Ичиндә чохла һәрф вар:
 Гара-гара,
 Ири-ири
 Эл боҗдадыр һәр бири.
 Мүчрүнүн үстүндә дә
 Тәк бу сөзү җазыблар:
 „К а с с а“

Һәмән касса
 Бирдән-бирә җох олубдур,
 Чыхыб кедиб һараса.
 Демәсә дә гыз өзү
 Мән билирәм лап дүзү:
 Тахсыркар Биллурәдир.

Ата ишдә, ана ишдә,
 Биллурә отагда тәк.
 Дырыхыб бәрк
 Ора бахыб,
 Бура бахыб,
 Отагдакы шеҗләри
 О тәрәфә-бу тәрәфә
 Дашымаға башлаҗыб.
 Бирдән әли динч дурмаҗыб,
 Көтүрүбдүр
 Мән алдығым касса-ны.

Кассанын үстүндәки
 Ики С-дән бирини
 Бычаг илә
 Гашымаға башлаҗыб.
 Көҗ гуту бирдән-бирә
 Дәҗишибдир шәклини,
 Дөнүб олубдур КАСА.
 Ичиндә һәмән һәрфләр.
 Бундан сонра башланыб
 Гәрибә ишләр,
 Гәрибә сәһвләр.
 һәрфләри бирчә-бирчә
 Дүзүб җерә
 Биллурә.
 Дүзәлдиб „тоҗуг“ сөзү,
 Бир аз сонра
 Тоҗуг өзү
 Отагда дән
 Ахтармаға башлаҗыб.
 Гагылдаҗыб,
 Шаггылдаҗыб
 Аз галыб җумуртласын:
 Гағана-гағана,
 Гағана-гағана!
 Тоҗуг гачыб,
 Гыз говуб.
 Гыз гачыб,
 Тоҗуг говуб.

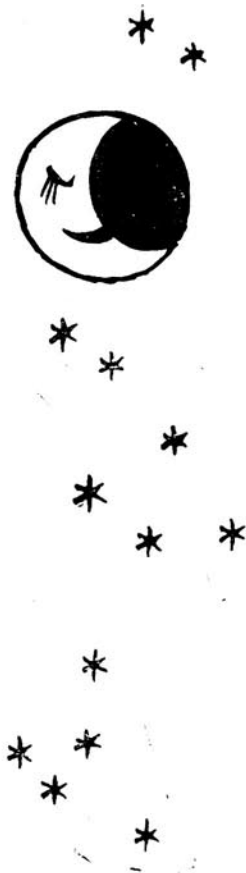
Бу вахт күнчдән
Бир сәс кәлиб,
Дежиб:
— Дајан, јасс, јасс!
Сусс, сусс!
Демә һәмән С имиш,
Биллурәнин поздуғу,
Кассанын үстүндәки,
Биллурәдән гачан С.
Тез тојуғун
Кәкилиндән јапышыб,
Шәкилиндән јапышыб.
Бирдән-бирә
Јох олуб надинч тојуг,
Евә долуб
Гар-сојуг.
Биллурәнин әлләри
Чох үшүјүб,
Донуб сојугдан.
Ачыб, төкүб шифонери,
Кәзиб чох јери,
Палтосуну ахтарыб,
Әлчәјини ахтарыб,
Кејмәк үчүн
Гардашынын
Пенчәјини ахтарыб.
Биллурә горхуб јаман;
„А-та!“ дежиб чығырыб,
„А-на!“ дежиб чағырыб.

— А-та, а-та!
— А-на, а-на!
Јығышыб һәрфләр
Дүзәлдибләр
„Ата“ сөзү,
„Ана“ сөзү.
Тез, гапыдан
Кириб евә
Ата өзү, ана өзү.
Һәр икиси
көрүб јердә
Биллурәнин
Гаршысында
Ики сөзү.
Гучаглашыб
Ана-бала,
Өпүшүб
Ата-бала.
Дејирләр ки
Биллурә гыз
Ағлајырмыш
Аз гала.

АНАЛАР ВӘ ЛАЈЛАЛАР

Һәр анаја —
өз баласы
Һәр балаја —
өз лајласы.
Кечәләрин јухусу вар,
Кечәләрин горхусу вар,
Кечәләри ојаг галыр,
Лајла чалыр
Аналар.
Һәр бири өз дилиндә.
Нә дејир лајласында
Ана марал, ана фил,—
нә дејир?
Нә дејир лајласында
Ана гартал, ана шир?
Довшанларын аналары,
Инсанларын аналары—
нә дејир?

ТУРАЧЫН ЛАЈЛАСЫ

Турача бах, турача бах,
Далынча бир овчу дүшүб
Ону көрсө, вурачаг.

Кола кирди ана турач.
Деди:—Тез ол, мәнә јол ач,
мәнә јол ач!

Далымча бир овчу кәлир,
Мәни көрсө, вурачаг.

Турач гачды колдан-кола,
Мешәликдә көздән итди.

Чох ахтарды овчу ону
Күн батанда чыхыб кетди.

Гара чадыр гурду мешә
Улдузлары бирчә-бирчә

Бу чадырдан асды кечә.
Јувасына кәлди турач.

Балалары көзләјирди
јухусуз, ач.

Чүчәләри јығды ана
Ганадлары алтына.

Башлады лајласына:

—Јатын, јатын, чүчәләр.
Сәс салмајын кечәләр.

Кәсин чиккилтинизи,
Тапар түлкүләр сизи.

Әкәр сизи күдсәләр,

Бирчә-бирчә тутсалар,
Түкүнүзү дидсәләр,
Онда мән нејләрәм бәс?
Бизим бу мешәликдә
Кәлмәз көмәјә һеч кәс.
Тез јатын, салмајын сәс.

ДЕЛФИНИН ЛАЈЛАСЫ

Ов едиб кедирди
Балыгчы гајығы.

Далынча дүшмүшдү
Бир көпәк балығы.

Сән демә делфинләр
Күдүрмүш бајагдан.

Говдулар узаға
Балығы гајыгдан.

Гајыдыб кетдиләр
һәрәси бир јана.

Галдылар о јердә
Бир бала, бир ана.

Гајығын јанында
Көрәндә делфини,

Гајыгчы тез онун
Сорушду кефини.

Бу делфин елә бил
Гајығы гучурду,

Севинчдән гуш кими

Аз гала учурду.
Бир дәчәл ушаг тәк
Гурурду мин ојун,
Гајыгла аз гала,
Олурду гол-бојун.
Бир јердә үздүләр
Гаранлыг дүшүнчә,

Ләйләсы бу олду
Делфинин о кечә:

— А мәним илкин балам,
Балача делфин балам.
Көј сулар јерин олсун,
Јат, јухун ширин олсун,
Делфин балам, јат!

Гачма ора-бура сән,
Тез дүшәрсән тора сән.
Ағыллы ол, чан балам,
Көјчәк, меһрибан балам,
Делфин балам, јат!

ГУРБАҒАНЫН ЛАЈЛАСЫ

Көлмәчәдән гыраға
Чыхды ана гурбаға,
Улдузларә вурду көз,
Гырылдатды нечә сөз.
Јатанларә ојатды.
Јекәағыз баласы
Бирдән јадына дүшдү.
Өзүнү суја атды.
Чох кечмәди, гајытды,
Көлмәчә гырағында
Ләйләсыны јаратды:
— Итди чөмчә гујруғун.

Инди нәдир бујруғун?
Сән тез бөјү, мәнә чат,
Јухун кәлир, тез ол јат,
вға, вға,
вға, вға.

Јат, мәним аға балам,
Көрпәм, гурбаға балам.
Је, ағзын јекә олсун,
Бојун бир тикә олсун,
вға, вға,
вға, вға.

Сәсин тутсун көлүмү,
Јахын гојма өлүмү.
Баш вур лилә, кир зыға.
Тут је чохлу мығмыға,
вға, вға,
вға, вға.

ЧАНАВАРЫН ЛАЈЛАСЫ

Јувасына гајытды
Чанавар.

Ган ијини аланда
Мырылданды балалар.
Кәтирдији гузуну
Көрпәләрә једиртди.
Ојнашдылар,
Далашдылар,
Боғушдулар,
Јорулуб јатышдылар
балалар.

Ләйләсына башлады
Чанавар:
— Јат, мәним күчүк
балам.

Тез бөјү, кичик балам.
Гулагларын, көзләрин,
Дишләрин ити олсун,
Гузунун әти олсун
једијин.

Кими көрсән парчала
Бөјү, чанавар бала.
Парчала, парчала,
парчала

Уу-уу
Уу-уу...

КИРПИНИН ЛАЈЛАСЫ

Кедирди ана кирпи
булаға,
Жатمامыш, эл-үзүнү
јумаға.
Жарпаглар хышылдады
мешәдә,
Ики көз ишылдады
мешәдә.
Титрәди, кирпи дүшдү
горхуја.
Баласы кетмәмишди
јухуја.
Гајытды ана кирпи
евинә,
Јалады баласынын
бурнуну.
Сөјләди буну:
— Мешәдә сәс вар,
Кәзир чанавар,
Сәсин кәлмәсин,
Јат, кирпичијим,
Јат, көрпәчијим.

Ким сәнә дәјсә,
Көзүнә батсын.
Балам тез јатсын.
Јат, кирпичијим,
Јат, көрпәчијим.

Ијнәләрин чох,
Һәрәси бир ох.

АНАМЫН ЛАЈЛАСЫ

— Бәс мәним лајлам, ана?!
— Өз лајлан вар сәнин дә,
А гадан алым.
Јадымдан чыхыб.
Бир азча дајан,
Јадыма салым.

Ишыг кәлди елә бил
Анамын көзләринә.
Бир аз да јуху гатды
Јухулу сөзләринә.
Демәсә дә лајласынын јашыны,
Гучаглады баласынын башыны.
Охуду:

— Лајла дедим балама,
Ил кечә, ај долана.
Балам кедир јухуја,
Башына Ај долана.
Јат, улдуз балам,
горхусуз балам.

Чејран көрпә аһуја
Лајласыны охуја.
Чанаварын баласы
Чохдан кедиб јухуја.
Јат, гочаг балам
Јат, ојаг балам,

Сајырам кечэләри,
Тәкләри, бирчәләри.
Сән дә јат, чохдан јатыб
Турачын чүчәләри.

Јат, көјчәк балам,
Мәним тәк балам.

Гурдлар, гушлар јатыблар,
Јухуја бал гатыблар.

Гурбағанын көлүнә
Елә бил даш атыблар.

Сән дә јат, балам,
Шоколад балам.

— Јорулдунму?

— Јох, јох, ана!

Гурбан олум лајлана.

Јенә сөјлә.

— Чајлар долу су кәлсин.

Елин арзусу кәлсин.

Лајла дедим балама,

Јатсын, јухусу кәлсин,

Јат, динчәл балам,

А дәчәл балам.

Јерини салдым раһат

Гочаг, зирәк балам, јат.

Јухун әтирли олсун

Мәним чичәк балам, јат.

Јат, көрпә гузум,

Шәкәрим, дузум,

јат!

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

„Сөзләр“ китабындан	3
Тапмачалар, Јанылтмачлар	13
Көмәкчиләр	19
Телефон зәнкләри	25
Карандашлар	31
Нағыллар, мәнзүмәләр	39

Теймур Эльчин

(Алиев Теймур Сулейман оглы)

Слова, песни, сказки, колыбельные

(На азербайджанском языке)

Редактору **Әләнбәр Салаһзадә**. Рәссамы **Әләшрәф**
Бәдии редактору **Ј. Ағајев**. Техники редак-
тору **Б. Х. Гурбанова**. Корректорлары
С. Оручова, В. Һасанов.

Јыгылмаға верилмиш 12/III-1969-чу ил. Чапа
имзаланмыш 28/IV-1969-чу ил. Кағыз форматы
70x108¹/₃₂. Чап/в. 3,42. Учот. нәшр. в. 3,4
Сифариш 2281. Тиражы 10.000. Гијмәти 37 гәп.

Азәрбајчан ССР Назирләр Советинин Дөвләт
Мәтбуат Комитәси.

«Кәнчлик» нәшријјаты, Бақы, Һүсү Һачыјев
күчәси, 4.

Бақы, «Коммунист» нәшријјаты мәтбәәси.

37 гон.

1968

315

071

1969

315